ACTIVITATEA PUBLICISTICĂ A LUI V. A. URECHIA ÎN EPOCA UNIRII

DE

REMUS ZĂSTROIU

Violentul atac al lui T. Maiorescu, conținut de articolul *Observații polemice* din 1869, îndreptat împotriva superficialității și a superficialității în aprecierea valorilor autohtone, a avut, în ceea ce-l privește pe V. A. Urechia, un neașteptat ecou în posteritate. S-au adăugat, este drept, și controversele ulterioare dintre cei doi învățați, soldate cu înfrîngerea lui Urechia, a cărui vocație s-a manifestat în alte domenii decît în acela al polemicii. Fără a intra în fondul problemei, trebuie să spunem totuși că în bună măsură dreptatea nici nu putea fi de partea fostului redactor al „Orientului" și al „Stelei Dunării". Tot atît de justificată este însă și observația că, în focul unei campanii pe care anumite aspecte ale vieții sociale și politice din jurul anului 1870 o îndreptățea întrutotul, Maiorescu s-a arătat, nu o dată, neînțelegător, ba chiar nedrept, contestînd utilitatea întregului, trecînd asupra lui efectele unor erori parțiale, uneori neînsemnate. Din articolele lui, atît de necruțătoare și de convingătoare, precum și din fierberea cotidiană a gazetelor politice și satirice și-au cules istoricii literari de mai tîrziu, și mai ales G. Călinescu, datele cu ajutorul cărora au reconstituit peisajul social al epocii. Așa se face că prin timp a ajuns pînă la noi imaginea unui Urechia grăbit și omniprezent, membru în toate comitetele, veșnic în fruntea inițiativelor festive și patriotice, desfășurîndu-și activitatea în varii domenii, editînd și redactînd ziare, buletine și anuare, publicînd serii complicate de opere complete, uitate încă de la apariție. Există o trăsătură adevărată în acest portret deformant, deși, fără îndoială, nu cu totul fantezist. O dominantă a personalității lui V. A. Urechia era nerăbdarea de a acționa, de a realiza. Sub imperiul acestei nerăbdări, de multe ori rezultatele acțiunilor sale nu erau pe măsura intențiilor. Înregimentat încă foarte tînăr sub drapelul unionismului ca ziarist și scriitor, apoi profesor universitar cînd nu împlinise treizeci de ani, demnitar și om politic, preocupat de arheologie și istorie, de pedagogie, artă, beletristică și critică literară, strîngînd avid documente istorice, scriind adesea singur numeroasele gazete și reviste la care era redactor, Urechia nu a avut întotdeauna tăria sau precauția de a se autocenzura, s-a lăsat adesea dus de valurile unui entuziasm care era propriu caracterului său și care, stînd bine omului de acțiune, i-a dăunat nu rareori omului de știință, publicistului și literatului.

Cînd, la șaisprezece ani, în 1850, adolescentul talentat debuta în nou apăruta gazetă ieșeană „Zimbrul" cu versuri intitulate *Zimbrul și Vulpea*, în care aluzia politică îndrăzneață moenea în cenușa fabulei tradiționale, viața socială a celor două Principate stagna sub povara ocupației străine, a reacțiunii și cenzurii. În acele „timpuri sterpe", cum le numește N. Iorga [1], puținele ziare care

[1] N. Iorga, *Istoria presei românești*, București, Adevărul, 1922, p. 101.

BDD-A1475 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:18 UTC)

primiseră aprobare de apariție publicau mai ales știri oficiale, o modestă literatură de foileton și o informație comercială neutră, evitînd orice implicații politice. Este vorba de „Vestitorul românesc" al lui Zaharia Carcalechi, de „Buletinele" oficiale ale stăpînirii, de „Foaie sătească" sau de „Gazeta de Moldavia", ambele aparținînd lui Gheorghe Asachi. La mijlocul anului 1850, se inițiază tipărirea „Zimbrului", prin care un grup de tineri din Iași încercau o revitalizare a mișcării intelectuale locale și naționale. Suprimată după cîteva luni pentru douăzeci și cinci de zile, gazeta va fi din nou interzisă în februarie 1852 și nu se va mai relua decît în 1855, an în care V. Alecsandri izbutește, depășind opreliștile cenzurii, să editeze „România literară", iar M. Kogălniceanu, „Steaua Dunării", la care Urechia va fi, nu peste mulți ani, secretar de redacție și apoi redactor. În revista lui Alecsandri, Urechia publică proză istorică și versuri. Alte versuri îi apar în același an, 1855, în „Foiletonul Zimbrului", în timp ce pentru „Zimbrul" asigură secretariatul de redacție. Dar, cu adevărat, activitatea de publicist militant și unionist el și-o începe o dată cu apariția, la Paris, a „Opiniunii" (1857), „organ al românilor din străinătate", hebdomadar politic opus direcției susținute de „Buciumul" lui Cezar Bolliac și pe care Urechia îl inițiază, îl redactează și editează, cu ajutorul material al unui grup de emigranți politici și de studenți. În anul următor, întors în țară, tînărul profesor va redacta, alături de Iancu Codrescu, „Zimbrul și Vulturul", gazetă care la începutul lui 1859 fuzionează cu „Steaua Dunării" unde, sub conducerea lui M. Kogălniceanu, pînă la intrarea acestuia în minister, și apoi asumîndu-și toate responsabilitățile, este redactor împreună cu același I. Codrescu și cu V. Mălinescu. În ianuarie 1860, dîndu-se curs unei inițiative comune a celor două ministere de resort de la Iași și București, se înregistrează apariția, sub titlul „Instrucțiunea publică", a unui buletin dedicat problemelor învățămîntului. Cel din București, al cărui prim număr fusese pus în circulație din luna noiembrie a anului anterior, este îngrijit de A. T. Laurian, în timp ce de alcătuirea publicației periodice consore din Moldova se ocupa Urechia, în calitate de director al Ministerului. În ultima parte a aceluiași an, în tovărășie cu alți ieșeni, printre care C. Mîrzescu și I. Missail, el întemeiază „Ateneul român", la care din februarie următor va rămîne singurul redactor. În 1861, prins în vîrtejul luptelor politice care succedaseră căderii ministerului Kogălniceanu, Urechia scoate, împreună cu Gh. Petrescu, o nouă gazetă politică, „Dacia", căreia nu-i va fi dat să apară decît trei luni. Este, dacă exceptăm colaborarea la „Progresul" lui M. Kogălniceanu din 1863, la „Epoca" lui Gr. Vulturescu (1865) și la „Sentinela română" (1867), ultima inițiativă personală în domeniul gazetăriei politice a lui V. A. Urechia, înaintea celor două periodice pe care le va scoate sub directa îndrumare politică a lui M. Kogălniceanu la sfîrșitul deceniului — „Adunarea națională" (1869—1870), de la care, în dezacord cu unele opinii politice ale celuilalt redactor, T. Pascal, se va retrage după cîteva luni, și „Informațiunile bucureștene" (1869—1872), gazetă pe care timp de aproape trei ani o va scrie singur, dar care va adăposti în paginile ei, ca și „Adunarea națională" dealtfel, multe articole, corespondențe și note polemice ale lui M. Kogălniceanu.

În intervalul de timp scurs între 1862 și 1869, Urechia își dedică entuziasmul și experiența jurnalistică unor publicații periodice specializate. Începutul îl făcuse cu „Instrucțiunea publică". Va continua cu revista „Ateneul român", pe care o difuza gratuit în toate școlile din țară. Le urmează „Buletinul instrucțiunii publice", editat la București în două serii în anii 1865—1866 și 1867—1868, la care, ca și la „Ateneul român", va avea colaborarea consecventă a lui B. P. Hasdeu, apoi „Anuarul general al instrucțiunii publice din România", pentru anii școlari 1863—1864 și 1864—1865 (ambele volume ies de sub tipar în 1867), un „Album din istoria patriei" cu caracter didactic și un „Almanah al cultelor" (1868). Aceste preocupări vor continua, firesc, și după 1870, cînd V. A. Urechia se va îngriji de tipărirea altor publicații dedicate învățămîntului sau propagandei naționale și culturale („Album macedo-român", 1880) și cînd va colabora la „Analele Academiei", la unele gazete politice („Trompeta Carpaților" în 1872, „Lupta" în 1894 ș.a.) sau de informație („Universul" în 1901) și la marile reviste

BDD-A1475 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:18 UTC)

literare („Revista contimporană" în 1875, „Revista literară și științifică" în 1876, „Literatorul" în 1882—1884, „Convorbiri literare" în 1877—1892 ș.a.). Dar nici cînd, după 1870, publicistica lui nu va mai regăsi înflăcărarea și disponibilitatea pentru lupta prin scris pe care le manifestase în anii '60. Se încheiase atunci o epocă, și nu numai pentru V. A. Urechia, ci și pentru alți ziariști de renume ai timpului, cum ar fi C. A. Rosetti sau Cezar Bolliac și, din altă generație, N. T. Orășanu, I. C. Fundescu, Eugeniu Carada, Gr. Ilar Bossueceanu. În locul idealurilor pașoptiste și unioniste se afirmau acum alte comandamente politice și sociale și în noile împrejurări era nevoie de alte mijloace gazetărești. Se anunța epoca ziaristicii profesioniste și specializate, a gazetelor de mare tiraj, dedicate mai ales informației, publicității, dar uneori și a entuziasmului de comandă, a principiilor puse la mezat, a ziaristului mercenar și venal.

V. A. Urechia și-a rostit întîia dată crezul gazetăresc în articolul-program al „Opiniunii", publicație pe care o edita la Paris în 1857. Era o gazetă de opoziție tinerească, de revoltă împotriva unei direcții pe care, prin „Buciumul" lui C. Bolliac, anumite cercuri politice încercau să o impună românilor aflați în emigrație sau la studii. Încă de atunci, Urechia definește țelurile acțiunii sale ziaristice cu destulă limpezime. Inspirîndu-se din experiența unor națiuni unde presa periodică participa la viața politică și socială de aproape două secole, el socotește jurnalismul drept un element indispensabil al societății, element care trebuie pus în slujba intereselor vitale ale românilor. Acestea erau realizarea Unirii și obținerea „suveranității naționale". Unirea avea pentru Urechia sensul deplin al realizării unei Românii moderne. El scria: „Eritajul cel mai prețios, cel mai glorios ce ne-au lăsat părinții noștri nu este numai a munteanului sau a moldoveanului [...] este a tuturor copiilor României" și, în continuare, „Unirea este sentinela cea mai tare și care singură va putea păzi pentru viitor depozitul ce ni-i încredințat de strămunii noștri: suveranitatea română"[2]. Reluînd, peste un an, în editorialul din primul număr al ziarului „Zimbrul și Vulturul", aceste idei, publicistul afirmă necesitatea de a se înfăptui o „Unire completă", o „asimilare totală", și vede ca o datorie de perspectivă constituirea unui stat național pe baze noi, moderne, printr-un proces de valorificare a forțelor latente ale poporului, a tradițiilor naționale[3]. Întîiul număr al săptăminalului „Dacia" îi dă prilejul de a reveni la cele scrise înainte, într-o exprimare mai limpede, mai hotărîtă: „Stindardul nostru este acela al românismului [...] Carta dispare, ca să facem loc la tot românul [...] Visul nostru este România"[4]. Pentru ca programul de acțiune ziaristică al lui Urechia să fie conturat în întregul lui, acestor elemente de ordin politic trebuie să li se alăture altele în linia acțiunii culturale și literare. Rostul unei reviste, așa cum îl definește la 1860, în articolul-program al „Ateneului român", este acela de a răspunde nevoilor de învățătură, de educație și, abia în al treilea rînd, de „delectare" a cititorului. O publicație literară, adăuga Urechia, are datoria de a deveni și „un tablou fidel" al cerințelor, speranțelor și progresului dintr-o epocă anume[5]. Sursa de la care se revendică în domeniul ideologiei literare este aceea a „Daciei literare", iar țelul pe care și-l propune, și de la care nu va abdica niciodată, corespunde idealurilor sale politice — o limbă și o literatură unice, puse în slujba luptei naționale[6].

În paginile publicațiilor sale Urechia este omniprezent. El este autorul celor mai multe editoriale, scrie comentariile de politică internă și externă, alte comentarii dedicate unor evenimente sociale și culturale importante sau cu anumite semnificații politice, redactează un buletin al știrilor și articolelor referitoare la Principate și la români și apărute în ziarele străine de mare circulație. Tot el traducea, atunci cînd era cazul, unele dintre aceste articole, însoțindu-le

[2] „Opiniunea", I, 1857, nr. 1.
[3] „Zimbrul și Vulturul", IV, 1858, nr. 1.
[4] „Dacia", I, 1861, nr. 1.
[5] V. A. Urechia, *Iașii*, „Ateneul român", I, 1860, nr. 1.
[6] V. A. Urechia, *„Dacia"*, „Dacia", I, 1861, nr. 1.

BDD-A1475 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:18 UTC)

de multe ori de adnotări, alcătuia răspunsuri la scrisorile primite, note polemice și o revistă a presei periodice românești, saturată mai întotdeauna de alte accente polemice și satirice, selecta știrile pentru diverse rubrici, făcea o cronică literară sau teatrală și recenza cărți de filozofie, istorie, pedagogie, manuale școlare, culegeri de folclor.

Reflectînd o realitate imediată și fiind ancorată profund în această realitate, cea mai mare parte a publicisticii politice a lui Urechia nu se mai adresează astăzi decît specialistului interesat să refacă relieful zbuciumat al acelor zile. Aproape la fel trebuie apreciat în ipostaza de critic și recenzent care supunea consecvent textele discutate unui criteriu de valoare socotit unic — raportarea la idealul național — și oficia în numele acestui criteriu, de cele mai multe ori cu intoleranță, cu sentimentul că se rostește pe deplin autorizat. El era în privința gustului literar adeptul unor formule corespunzătoare mai curînd pașoptismului. Preferînd fabula poeziei lirice mai noi și povestirea istorică de factură desuet-romantică prozei cu implicații realiste, Urechia este aproape de epoca sa în textele satirice pe care le compune, precum și în memorialistica și povestirile scrise în a doua parte a vieții. Interesul său se îndreaptă către literatura cu efecte moralizatoare directe, care învață și educă. O afirmă aceasta adesea în coloanele „Ateneului român" sau ale „Dacici", acolo unde tipărește și unele din încercările proprii. Cronicile sale dramatice abordează piesele jucate pe scenele celor două teatre naționale din același punct de vedere. Subliniind, ca și alți publiciști postpașoptiști, eficiența socială imediată a teatrului, rolul său de „școală" a moravurilor, el pretinde autorilor dramatici autohtoni și traducătorilor să ofere texte corespunzătoare frămîntărilor și necesităților epocii. De aceea, va cere să nu se mai reprezinte piese franțuzești din repertoriul teatrului bulevardier, de aceea se va arăta nemulțumit chiar și de textele comice ale lui V. Alecsandri, scrise după 1859, crezînd că află în ele tipuri și situații de natură să ne compromită în ochii străinătății, reproșîndu-i poetului că nu arată înțelegere pentru ceea ce Urechia numea „începutul unei organizări", că face loc în „cîntecelele" sale unor personaje în care pot fi recunoscuți politicieni marcanți ai zilei [7].

Rigid desigur cu acele aspecte ale politicii și culturii pe care le credea în contradicție cu convingerile sale, mai puțin sau deloc receptiv, din același exclusivism de natură ideologică la noutate și modern, „superficial și bombastic" uneori, așa cum îl caracteriza G. Călinescu, generalizînd nejustificat, Urechia a fost însă întotdeauna preocupat de chestiunile esențiale ale timpului său și s-a manifestat ca atare nu numai în critica literară și dramatică, ci și în studiile și articolele sale de istorie, istorie literară și filologie. L-au atras, deopotrivă, noutățile arheologice, documentele istorice și vechile manuscrise, civilizația și literatura țărilor din Europa vestică și ale acelora vecine nouă, tradițiile și cultura populară, pedagogia și învățămîntul, teatrul, artele plastice și muzica. A scris despre toate acestea și despre alte zone ale vieții noastre sociale și intelectuale, risipindu-și cunoștințele și entuziasmul în mii de pagini de gazetă, cîteodată cu erori de informare, mult exploatate de criticii săi, străduindu-se însă, atît cît i-a stat în putință, să transmită și cititorilor ceea ce știa și ceea ce afla. Ziaristica sa, în unele aspecte ale ei, a fost una de informare la un nivel superior și, uneori, de popularizare, așa cum au procedat înaintea lui și I. Heliade-Rădulescu, Gh. Asachi, sau G. Barițiu și, în același timp cu el, B.P. Hasdeu. Prin alte aspecte, acestea dominante, activitatea ziaristică a lui Urechia a avut un caracter politic și, de multe ori, conjunctural. Deși nu se situează la nivelul jurnalisticii practicate de Heliade, Kogălniceanu, Bolliac sau C. A. Rosetti, această activitate îi dă totuși dreptul redactorului „Opiniunii" să fie socotit unul dintre cei mai reprezentativi gazetari politici ai anilor 1850—1870.

Ceea ce a făcut ca odată cu trecerea vremii o bună parte a publicisticii lui Urechia să capete un aer revolut și chiar ridicol a fost maniera sa de a

[7] V. A. Urechia, *Buletinul de zi*, „Dacia", I, 1861, nr. 11 și *Rusaliile în satul lui Cremene*, „Dacia", I, 1861, nr. 15—19.

BDD-A1475 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:18 UTC)

scrie. Stilul său este încărcat, accesele de retorism abundă, sînt frecvente neologismele neasimilabile, argumentele se succed într-o adevărată avalanșă și, nu o dată, firul logic se încurcă în meandrele unei sintaxe cu totul particulare. Ușor de parodiat, cu expresii memorabile, dar, de multe ori, numai prin solemnitatea generatoare de ridicol, Urechia scria probabil prea repede, sub presiunea evenimentelor, cu o exaltare adesea dăunătoare sub raport stilistic. El poate fi socotit, din acest punct de vedere, alături de C. A. Rosetti sau de Pantazi Ghica, unul din întemeietorii unei nedorite școli stilistice în gazetăria română, școală împotriva căreia s-a ridicat mai întîi T. Maiorescu și pe care au combătut-o mai tîrziu, folosind armele satirei și ale umorului, I. L. Caragiale și Anton Bacalbașa.

V. A. Urechia a inițiat și a redactat un număr de aproximativ douăzeci de periodice, dintre care pe unele le-a scris luni și chiar ani întregi singur, a colaborat la alte douăzeci de reviste și ziare în limba română, și, din cîte se știe pînă acum, la zece gazete din străinătate. Ce rămîne din această trudă îndelungată, stăpînită de febrilitatea inițiatului și supusă celei mai aspre contestații ? Mai întîi afirmarea statornică a unui crez național și patriotic și apoi acele pagini în care, susținîndu-se accidentalului și pasiunilor politice, Urechia s-a ridicat, și nu de puține ori, la înălțimea evenimentelor și înfăptuirilor cu care a fost contemporan.

BDD-A1475 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:18 UTC)